

Citation:

H.K.A. Visser, Levensbericht J.H.P. Jonxis, in:
Levensberichten en herdenkingen, 1996, Amsterdam, pp. 43-48

Levensbericht door H.K.A. Visser

Jean Henri Pierre Jonxis

26 mei 1907 – 26 juli 1995

Jean Henri Pierre Jonxis

43

Jean Henri Pierre Jonxis werd op 26 mei 1907 te Groningen geboren. Na de Gemeente HBS in Groningen te hebben doorlopen, studeerde hij geneeskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen (1926-1933). Tijdens de studie was hij reeds geïnteresseerd in biomedisch onderzoek. Zijn eerste publikatie – als student in 1930 – verscheen in de Proceedings KNAW (J. Eerelman, J.H.P. Jonxis: Über die Innervation der Papillae vallatae und foliatae der Kaninchenzunge, Proceedings KNAW 33, 1, 1930). Na zijn artsexamen in 1933 werd hij assistent kindergeneeskunde, eerst bij professor Scheltema (in 1909 was deze als eerste hoogleraar kindergeneeskunde in ons land te Groningen benoemd), later bij professor Van Lookeren Campagne (tot 1938). Tijdens zijn opleiding tot kinderarts werkte Jonxis bij de afdeling Fysiologie (onder leiding van Brinkman), waar hij onderzoek deed naar de eigenschappen van de rode bloedcel en naar alkali-denaturatie van verschillende hemoglobines, in het bijzonder het foetaal hemoglobine (R. Brinkman, J.H.P. Jonxis: Alkaline resistance and spreading velocity of foetal and adult types of mammalian haemoglobin J. Physiol. 88, 162, 1936).

In 1935 promoveerde Jonxis cum laude *'Over het voorkomen van meerdere hemoglobinesoorten bij kinderen'*. In 1938/39 kon hij een jaar als Rockefeller Fellow hemoglobine onderzoek doen bij Keilin in Cambridge (Engeland). Hier ontmoette Jonxis de later zeer bekende onderzoekers McCance en Widdowson. Het werd een levenslange vriendschap en samenwerking. (Day to day recollections. In: McCance and Widdowson, A Scientific Partnership of 60 years (1933-1995) Publ. Nutr. Found. p. 146-148, 1993). Jonxis ontmoette in Cambridge ook de fysioloog Barcroft, een pionier op het gebied van de foetale fysiologie. Zijn studies over zuurstoftransport en de zuurstofdissociatiecurve in het bloed hebben Jonxis ongetwijfeld gestimuleerd. In 1938 publiceerde hij reeds – samen met Brinkman – over het zuurstoftransport bij de mens (R. Brinkman, J.H.P. Jonxis: Oxygen transport with fully reduced arterial haemoglobin in the human being. Nature 142, 115, 1938) en over een bepaling van de zuurstofverzadiging in het bloed (R. Brinkman, J.H.P. Jonxis: The estimates of arterial unsaturation especially in pediatric conditions. Acta Medica Scandin. XCIV, 453, 1938). Ook de zuurstoftherapie bij kinderen had al vroeg zijn aandacht. (Zuurstoftherapie bij kinderen. Ned. Tijdschr. Geneesk. 82, 2675, 1938). In deze publikatie beschrijft hij een zuurstoftent voor zuigelingen, die tot ver na 1945 in ons land als couveuse voor te vroeg geboren werd gebruikt.

In 1939 werd Jonxis benoemd tot hoofd van de afdeling kindergeneeskunde in het Zuiderziekenhuis te Rotterdam. Hij bleef er tot 1951 en werd later docent bij het Klinisch Hoger Onderwijs. Gedurende de moeilijke oorlogsjaren kreeg hij te maken met de gevolgen van tekort aan vitamine D bij het opgroeiende kind. Rachitis (Engelse ziekte) kwam zeer veel voor. Met een effectieve vitamine D stootprophylaxe kon het voorkomen van rachitis tot een minimum worden teruggebracht. (De resultaten van de rachitis prophylaxe door middel van de vitaminstoot te Rotterdam. Maandschr. Kindergeneesk. 13, 42, 1944).

Tijdens het laatste oorlogsjaar (de hongerwinter) organiseerde Jonxis met hulp van verschillende Rotterdamse ondernemingen de bereiding en distributie van een gevitaminiseerde melk – zuigelingenvoeding voor alle kinderen onder de leeftijd van 2 jaar in de Gemeente Rotterdam. Na de bevrijding publiceerde hij in de internationale literatuur over zijn ervaringen met de ondervoede kinderen in Rotterdam gedurende de oorlogsjaren (Nutritional status of Dutch children in wartime. Nutr. Rev. 4, 97, 1946; The nutritional status of Rotterdam children during and after the war. Acta Paediatr. 36, 77, 1947).

Jonxis zou zijn gehele leven onderzoek blijven doen naar de voeding van het jonge kind en in het bijzonder de vitamine D stofwisseling.

Gedurende zijn na-oorlogse Rotterdamse tijd was hij een der eersten in ons land die de diagnostiek en behandeling van aangeboren hartafwijkingen bestudeerde. De eerste hartoperaties bij kinderen verrichtte de chirurg Kooreman in het Zuiderziekenhuis. (J.H.P. Jonxis, P.J. Kooreman. De uitkomsten van de operatie volgens Blalock bij een kind met de tetralogie van Fallot. Ned. Tijdschr. Geneesk. 93, 3956, 1949; J.H.P. Jonxis, P.S. Blom, S. de Jonge, P.J. Kooreman. Een geval van een open ductus arteriosus Botalli. Ned. Tijdschr. Geneesk. 93, 4102, 1949). Jonxis was, voorzover mij bekend is, de eerste die in ons land een hartcatheterisatie bij een kind verrichtte. Hij bestudeerde de circulatietijd van het bloed met behulp van de kleurstof-injectie methode. In verband hiermede ontving hij een medaille op het 7^e Internationale Congres voor Kindergeneeskunde te Havana in 1953.

In 1951 werd Jonxis benoemd tot hoogleraar kindergeneeskunde in Groningen, waar hij in 1977 met emeritaat ging. Hij was – na Scheltema en Van Lookeren Campagne – de derde hoogleraar kindergeneeskunde te Groningen.

Onder zijn leiding kwam de Groningse kinderkliniek tot grote bloei. Vooral de eerste jaren in Groningen waren bijzonder productief wat betreft het wetenschappelijk onderzoek. Samen met T.H.J. Huisman, die later als hoogleraar biochemie te Augusta, Ga, USA werd benoemd, werd onderzoek verricht naar aminoacidurie en haemoglobines bij de mens. (J.H.P. Jonxis, P.O. Smith, T.H.J. Huisman: Rickets and aminoaciduria. Lancet 2, 1015, 1952; J.H.P. Jonxis, T.H.J. Huisman, P.C. van der Schaaf, H.K. Prins: Aminoacid composition of haemoglobin E. Nature 177, 627, 1956).

In 1957 organiseerde Jonxis het eerste internationale congres over abnormale hemoglobinen onder auspiciën van CIOMS te Istanbul. Onderzoek naar het voorkomen van dragers van abnormale hemoglobinen bracht hem naar Suriname en vooral Curaçao. Zijn initiatief leidde in 1967 tot de oprichting van de Stichting Klinisch Hoger Onderwijs op de Nederlandse Antillen (Curaçao). Vele postgraduate-cursussen werden op Curaçao gehouden en de samenwerking met de faculteit geneeskunde te Groningen bestaat tot vandaag de dag.

Jonxis was sterk internationaal georiënteerd. In de 50er en 60er jaren stuurde hij zijn jonge stafleden voor één of meer jaren naar het buitenland, in het

bijzonder het befaamde Children's Hospital, Harvard University, Boston. Jonxis was visiting lecturer in dat ziekenhuis in 1954. Hij was na de Tweede Wereldoorlog zeer bevriend geraakt met Clement Smith, de pionier op het gebied van de neonatologie. Smith kwam in 1946 naar West-Nederland om de gevolgen van de ondervoeding (hongerwinter) voor de zwangere en pasgeborene te onderzoeken en ontmoette Jonxis in Rotterdam. In de bekende – en later zeer geciteerde publicatie van Smith wordt Jonxis in het bijzonder bedankt voor zijn hulp (Clement A. Smith: The effect of wartime starvation in Holland upon pregnancy and its product. Am. J. Obst. Gynaecol. 53, 599, 1947).

Jonxis herkende tijdens zijn visiting lectureship in Boston in 1954 het grote belang van de specialisatie in de kindergeneeskunde en stimuleerde dit in Groningen. Verschillende van zijn medewerkers waren na terugkeer uit Boston in Groningen voorlopers op het gebied van de subspecialisatie binnen de kindergeneeskunde. Vele buitenlanders bezochten regelmatig de Groningse kliniek of waren voor langere tijd gasthoogleraar (o.a. professor Nadas, een van de pioniers in de kindercardiologie in het Children's Hospital in Boston).

In de 60er en 70er jaren bleef Jonxis zeer actief. Zijn wetenschappelijk werk op het gebied van de erfelijke afwijkingen in de bouw en synthese van de rode bloedkleurstof werd voortgezet. Daarnaast ging zijn belangstelling uit naar de fysiologie en pathologie van de pasgeborene en de voeding, in het bijzonder de vitamine D en de fosfaatstofwisseling. De lijst van publikaties is uitgebreid. Van zijn hand verschenen circa 180 artikelen in de Nederlandse en internationale literatuur. Talrijke proefschriften op het gebied van de kindergeneeskunde en de hemoglobines werden onder zijn leiding bewerkt. Zijn belangstelling voor voeding bleef hij tot op hoge leeftijd houden. In 1993 publiceerde hij over vitamine D en osteoporosis bij de oudere mens (R. Dubbelman, J.H.P. Jonxis, F.A.J. Muskiet et al. Age dependent vitamin D status and vertebral condition of white woman living in Curaçao (The Netherlands Antilles) as compared with their counterparts in The Netherlands. Am. J. Clin. Nutr. 58, 106, 1993) en in 1994 schreef hij een 'letter to the Editor' over dit onderwerp (Nature 367, 404, 1994).

Na zijn dood verscheen nog een artikel van zijn hand. (Vitamine D prophylaxe nodig voor ouderen. Voeding 56, 9, 1995). Hij was ervan overtuigd dat de oudere mens, zoals het jonge kind, extra vitamine D nodig heeft.

Ook in bestuurlijk opzicht was Jonxis actief. Hij was destijds medeoprichter van de Stichting Fundamenteel Geneeskundig Onderzoek (FUNGO) bij ZWO, en hij was de eerste voorzitter (1961-1967). Van 1969-1971 was hij voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde. Hij was in 1966 medeoprichter van het later op het gebied van de kindergeneeskunde gezaghebbende tijdschrift Pediatric Research. Vele jaren was hij lid van de Nederlandse Voedingsraad.

Veel eerbewijzen zijn hem ten deel gevallen. In 1960 werd hij lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. In 1966 werd hij

benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Hij was lid van de Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldine en lid van de Koninklijke Akademie voor Geneeskunde in België. In 1979 ontving hij de Gortepenning van de Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde. Hij was corresponderend lid of erelid van verschillende buitenlandse Verenigingen voor Kindergeneeskunde.

Jonxis was een veelzijdige, erudiete man. Hij had een grote belangstelling voor de geschiedenis en de kunst. Hij was een bekend verzamelaar van kunst. Jonxis was een markante man. Hij was uitdrukkelijk aanwezig en niet steeds gemakkelijk voor diegenen die voor hem werkten. Wanneer men hem beter leerde kennen, was hij een innemende, onderhoudende gastheer. Hij was op zijn best in klein gezelschap, waar hij op boeiende wijze kon vertellen over zijn grote liefde, de kunst.

Jonxis was naast clinicus vooral onderzoeker; hij was een 'scholar' in de ware zin van het woord. Hij heeft zijn stempel gedrukt op de ontwikkeling van de kindergeneeskunde in de afgelopen 50 jaar. Hij bleef tot op hoge leeftijd actief en bezocht tot kort voor zijn dood regelmatig de vergaderingen van de Afdeling Natuurkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Enkele weken na zijn dood overleed zijn echtgenote dr. Wilhelmina Louisa Henkemans. Diegenen die het echtpaar Jonxis kenden, weten hoe groot haar invloed op de achtergrond was. Zij heeft haar man immer kritisch ondersteund en zag daarbij kans haar eigen wetenschappelijke weg te volgen – zij was een internationaal bekende autoriteit op het gebied van de Oud Spaanse taal.

De vele leerlingen en vrienden gedenken Jonxis – en zijn echtgenote – met veel respect en erkentelijkheid.

